

Secció III. Altres disposicions i actes administratius

CONSELL INSULAR DE MALLORCA

DEPARTAMENT DE VICEPRESIDÈNCIA DE CULTURA, PATRIMONI I ESPORTS

3593***Incoació de l'expedient de declaració de Sant Antoni de Sa Pobra Festa d'interès Cultural. (Exp. 22/2013)***

A la sessió del dia 16 de desembre de 2014, la Comissió Insular de Patrimoni Històric de Mallorca, va acordar, entre d'altres, el següent:

“

I.- Incoar l'expedient de declaració de FIC Sant Antoni de sa Pobra amb la descripció dels seus elements i característiques que figuren descrites a l'informe tècnic de dia 1 de desembre de 2014, que s'adjunta i forma part integrant del present acord.

Tot això de conformitat amb els articles 2 i següents del Reglament 3/2012, sobre el procediment a seguir per a la declaració de festes d'interès cultural a l'illa de Mallorca. A més a més, sense perjudici del tràmit d'audiència als interessats, inclòs l'Ajuntament afectat, previst a l'article 5.1 del reglament esmentat, així com del període d'informació pública, i en definitiva, de la resolució de l'expedient.

L'acord de declaració s'haurà d'adoptar en el termini màxim d'un any comptat a partir del dia següent al de la data d'iniciació del procediment. Transcorregut aquest termini sense que s'hagi produït la declaració, es produirà la caducitat.

II.- Notificar aquesta resolució als interessats, a l'Ajuntament de Sa Pobra i al Govern de les Illes Balears.

III.- Publicar aquest acord d'incoació al Butlletí Oficial de les Illes Balears, a la web del Consell Insular de Mallorca i anotar-ho al Registre Insular de Béns Festes d'Interès Cultural de Mallorca.”

Palma de Mallorca, 24 de febrer de 2015

La secretaria delegada de la Comissió Insular de Patrimoni Històric

Serafina Munar Gregorio

ANNEX I

(Es publica com a annex un extracte de l'informe tècnic de data 1 de desembre de 2014. L'informe íntegre a què fa referència l'apartat I de l'acord d'incoació, consta a l'expedient administratiu núm. 22 / 2013. Aquest expedient es podrà consultar a les dependències del Servei de Patrimoni Històric (Plaça Hospital, 4, Palma 07012) per aquells interessats en el procediment i que acreditin aquesta condició, d'acord amb el que disposa l'art. 31 i ss. de la Llei 30/1992, de 26 de novembre, de règim jurídic de les administracions públiques i del procediment administratiu comú, modificada per la Llei 4/1999, de 13 de gener).

Informe tècnic

Dia 13 de gener de 2013 l'Ajuntament de sa Pobra va remetre a la Vicepresidència de Cultura i Patrimoni del Consell Insular de Mallorca una sol·licitud per declarar sant Antoni de sa Pobra festa d'interès cultural d'acord amb la Llei 1/2002, de 19 de març, de cultura popular i tradicional.

El Ple del Consell de Mallorca de dia 13 de desembre de 2012 va aprovar el Reglament 3/2012, sobre el procediment que s'ha de seguir per a la declaració de festes d'interès cultural a l'illa de Mallorca. L'art. 4.2 d'aquest Reglament assenyala que, amb caràcter previ a la incoació, s'ha de comptar amb l'informe descriptiu i tècnic del Consell Assessor de Cultura Popular i Tradicional de Mallorca.

Dia 1 de desembre de 2014, el secretari del Consell Assessor de Cultura Popular i Tradicional de Mallorca va remetre al Servei de Patrimoni l'informe de l'esmentat Consell Assessor favorable a la declaració de sant Antoni de sa Pobra festa d'interès cultural, el qual es transcriu literalment a continuació i forma part d'aquest informe:

«Informe del Consell Assessor de Cultura Popular i Tradicional de Mallorca relatiu a la declaració de sant Antoni de sa Pobla festa d'interès cultural

Objecte

A les Illes balears, el concepte de declarar una festa d'interès cultural neix amb la Llei 1/2002, de 19 de març, de cultura popular i tradicional, però no es va materialitzar fins que el Ple del Consell de Mallorca acordà, dia 13 de desembre de 2012, el Reglament 3/2012, sobre el procediment que s'ha de seguir per a la declaració de festes d'interès cultural a l'illa de Mallorca.

És en aquest marc que la Vicepresidència de cultura, Patrimoni i Esports del Consell de Mallorca va encarregar al Consell Assessor de Cultura Popular i Tradicional de Mallorca que elaboràs un informe sobre la declaració de festa d'interès cultural de la festa de sant Antoni de sa Pobla, d'acord amb la sol·licitud que havia presentat l'Ajuntament dia 13 de gener 2013.

Memòria històrica

Dins el calendari festiu de l'hivern a Mallorca, les festes amb més significació social i cultural són les que giren entorn del foc. D'entre totes aquestes destaca especialment la de sant Antoni Abat, que se celebra a quasi tots els pobles de l'illa. La festa no és viscuda arreu de la mateixa manera i cada poble o ciutat on se celebra té les seves particularitats i característiques pròpies, cosa que fa que es trobin diferents expressions festives de sant Antoni, que guarden, però, uns elements comuns, com el foc, els dimonis i les beneïdes.

La devoció a sant Antoni arribà a Mallorca amb la conquesta i l'establiment dels frares hospitalaris de sant Antoni. El seu patronatge sobre els animals i molts oficis relacionats amb el món rural va fer que la seva devoció s'estengués, des dels primers segles, per pràcticament totes les parròquies de l'illa.

Els actes festius es fan durant la revetla, la nit del 16 de gener, i el dia de la festa, 17 de gener. Durant la revetla s'encenen foguerons entorn als quals es menja, es balla i es canten cançons i gloses dedicades al sant o altres temes i on tenen una presència molt destacada els dimonis, un altre dels elements més emblemàtics d'aquesta festa. Per la seva banda, el dia de la festa ve marcat per l'ofici solemne en honor del sant i les beneïdes d'animals domèstics, que desfilen en processó.

La devoció a sant Antoni a sa Pobla es pot documentar des del segle XIV, ja que s'han trobat referències documentals concretes sobre la celebració de la festa des de 1365. La gran devoció i l'interès, tant del poble com dels jurats, per celebrar aquesta festa fan que des de 1561 i fins a la primera meitat del segle XVII s'hagin documentat plets i conflictes amb els frares antonians perquè a sa Pobla es pogués continuar mantenint la imatge de sant Antoni a l'església parroquial i les celebracions entorn a la seva festivitat. Aquests fets històrics són recordats a les celebracions actuals amb el crit de «Visca sant Antoni!» que tanquen els diferents actes del novenari del sant i del clamater, després de les completes de dia 16 de gener.

Així mateix, la celebració de sant Antoni de sa Pobla va merèixer, l'any 1966, la declaració de festa d'interès turístic de la Subsecretaria de Turisme de l'Estat.

Descripció

En l'actualitat, tot i que els actes centrals de la festa, se celebren durant la revetla del dia 16 i el dia del patró, tant els actes i les celebracions civils i religioses (organitzades per l'Ajuntament i l'Obreria de Sant Antoni) com la preparació de les celebracions familiars comencen els dies anteriors.

El dia de la revetla, seguint la tradició, es preparen els foguerons i, en record de l'antiga tradició d'anar a cercar llenya a la possessió de Son Llebre, el dematí se surt des de l'Ajuntament cap a aquesta possessió per cercar la llenya dels foguerons de la parròquia i l'Ajuntament.

A primera hora de l'horabaixa, hi ha un cercavila dels dimonis i de sant Antoni, protagonistes fonamentals de la festa, acompanyats de cantadors. Els dimonis ballen i fan burles al voltant del sant.

Durant l'horabaixa comencen els actes amb més càrrega cerimonial i protocol·laria. A l'Ajuntament es fa la recepció de les autoritats i els convidats que es dirigiran, en comitiva, a l'església per celebrar la missa solemne de les completes, acompanyats pels Vells Caparrots de Sant Antoni, els Caparrots Minyons de Sant Antoni, els Gegants de la Vila i el Grif amb els Dimonis d'Albopàs. Al final de la missa es canten els goigs i, en sortir de l'església, es fan els ja tradicionals balls dels caparrots a la plaça Major, balls de dimonis, correfoc, espectacle piromusical i la trobada de cantadors i ximbomers.

Paral·lelament a aquests actes públics i protocol·laris, la celebració gira entorn a les celebracions familiars als foguerons i als sopars tradicionals, de torrades i espinagades, que s'acompanyen amb els balls, les gloses i el so de la ximbomba, que fan que la festa s'allargui durant tota la nit.

Dia 17 es fan cercaviles i la missa solemne i, en acabar, tornen a ballar els caparrots i els Caparrots Minyons a la plaça Major. L'horabaixa es fan les tradicionals beneïdes i la desfílada de carrosses i comparses, i la festa acaba amb diferents actes protocol·laris.

Aquesta estructura de la festa té com a actors principals els veïns de sa Pobra, però com s'ha assenyalat té uns personatges, uns protagonistes que, amb la seva presència, marquen el temps de la celebració:

- La colla de dimonis, documentada des de finals del XVIII. Surten durant la revetla i fan un cercavila, acompanyen les autoritats a l'església, i ballen i dansen davant el sant. L'any 1958 es creen els dimonis actuals.
- Caparrots i gegants. Es varen incorporar a la festa l'any 1952 promoguts pel secretari de l'Ajuntament. Inicialment, eren set figures, que ja l'any següent s'ampliaren a les onze actuals. Acompanyen les autoritats a l'entrada i la sortida de les completes i ballen a la plaça, tant el dia de la revetla com el dia del patró, dues danses, al so de la cançó «Jo i un pastor». Quan s'incorporen a la festa obren la revetla pròpiament dita, i s'encenen els foguerons una vegada acabat el seu ball.

L'any 1983 s'incorporà la Colla de Caparrots Minyons, que ballen simultàniament amb els grans. Els dos gegants gegants, presents des de la dècada dels vuitanta del segle passat, surten acompanyant els Caparrots i els Caparrots Minyons.

Aquests personatges, incorporats per a revifar la festa (per això representen models de moda de l'època), formen avui part de la iconografia de la festa poblera. L'elecció d'aquests i dels dimonis de l'Ajuntament es fa el dia de sant Antoni seguint les bases d'un sorteig estricte.

- El Grif. S'incorporà a la festa l'any 1998. Aquesta figura quimèrica, present a l'escut i la bandera de sa Pobra, té una alçada de 2,80 m i una amplària d'1,40 m. Treu foc per la boca i les puntes de les ales. Surt acompanyant els Dimonis d'Albopàs.
- Dimonis d'Albopàs. Aquesta colla de dimonis s'incorporà a la festa l'any 1998. Vestits de vermell i màscares personalitzades. Surten al correfoc de la revetla.
- El Clamater. Introduït a les festes des de 2003, aquest personatge recorda les reivindicacions dels pobles contra l'orde antonià. Acaba la seva lectura amb el crit de «Visca Sant Antoni!», que, tal com reflecteix la documentació històrica, es cridava en finalitzar les completes des de 1643. L'elecció del clamater, la fan anualment l'Obreria de Sant Antoni, el rector i el batle.

Justificació

D'acord amb tot l'exposat, la festa de Sant Antoni de sa Pobra reuneix les característiques a què fa referència la UNESCO en la seva Declaració de 17 d'octubre de 2003, «Convenció per a la Salvaguarda del Patrimoni Immaterial», en l'article 2 de la qual defineix el patrimoni cultural immaterial com el «que es transmet de generació en generació, és recreat constantment per les comunitats i grups en funció del seu entorn, la seva interacció amb la naturalesa i la seva història, infontent un sentit d'identitat i continuïtat, i contribuint així a promoure el respecte de la diversitat cultural i creativitat humana».

La festa de Sant Antoni a sa Pobra es configura mitjançant una gran quantitat d'elements on, d'acord amb Francesc Vicens a *Diguem Visca Sant Antoni*, s'equilibren els aspectes públics de la festa, ple de cerimonials i espectacles (correfocs, espectacles pirotècnics, concerts, etc.) amb un alt nivell protocol·lari, amb la dimensió privada de les celebracions a les cases.

La configuració de la festa s'ha anat modificant i evolucionant al llarg dels segles, amb la incorporació d'elements que han esdevingut parts fonamentals de la festa. En aquest sentit, la festa tradicional, amb un marcat sentit religiós, s'ha omplert d'elements i d'activitats de caràcter laic i s'ha adaptat a l'evolució social, econòmica i cultural, cosa que ha fet que es mantengui viva dins l'imaginari col·lectiu, i també sentida com a part de la identitat de la comunitat poblera.

D'altra banda, la festa de Sant Antoni a sa Pobra s'ha mantingut viva i s'ha transmès de generació en generació; constitueix un poderós element de cohesió social i d'identificació entre els actors, els habitants de sa Pobra, i els rituals. Durant la celebració els participants ho fan amb el sentiment de pertànyer a la comunitat, amb un sentit identitari que fa que la gent reconegui i potenciï la celebració de tots els elements rituals i les activitats que configuren la festa.

Amb la finalitat de salvaguardar la festa, i tal com estableix la declaració de la UNESCO, se n'ha de potenciar l'estudi, la documentació i el registre. S'han de potenciar les condicions perquè la festa es mantengui viva, d'acord amb el que estableixi la col·lectivitat que la protagonitza i li dóna sentit. La tasca de protecció i de salvaguarda s'ha de dirigir fonamentalment vers la divulgació i revaloració de tots els elements, les funcions i els significants que en formen part, i dels seus valors patrimonials, perquè la comunitat s'identifiqui amb la festa i els seus valors, i, per tant, en garanteixi la continuïtat.

Conclusió

1. Per tot això, aquest Consell Assessor de Cultura Popular i Tradicional de Mallorca informa favorablement sobre la declaració de festa d'interès cultural la festa de Sant Antoni de Sa Pobra.
2. Igualment, aquest Consell Assessor convida les institucions corresponents a iniciar les gestions adequades perquè la festa de Sant Antoni a

altres indrets pugui accedir a aquesta declaració.»

Atès que en sant Antoni de sa Pobla concorren els valors que la UNESCO assenyala per merèixer la condició de patrimoni cultural immaterial, i atès que la comunitat els considera part integrant i representativa del seu patrimoni cultural, proposam la incoació de l'expedient de declaració de sant Antoni de sa Pobla festa d'interès cultural.

